

**ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут**

ЗОЗУЛЯК О. І.

БАНКІВСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

**методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи
магістрантів 1-го курсу заочної форми навчання
спеціальності «Право»
(спеціалізація «Корпоративне право»)**

Івано-Франківськ, 2018

Схвалено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 11 від 17 травня 2018 р.)

Затверджено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 5 від 21 червня 2018 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № - _____ від _____ 201_ р.)

Зозуляк О. І. Банківське право України: методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи магістрантів 1-го курсу заочної форми навчання спеціальності «Право». Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018. 35с.

Методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи магістрантів 1-го курсу заочної форми навчання з навчальної дисципліни «Банківське право України» розроблені на основі навчального плану підготовки магістра спеціальності 081 «Право» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника». В посібнику викладені: програма навчальної дисципліни, види завдань та перелік тем, які виносяться на самостійне опрацювання, тестові завдання для самоконтролю знань, визначення основних понять навчальної дисципліни. До кожної теми подано методичні рекомендації, питання для вивчення, завдання для самоконтролю, наводиться перелік рекомендованої літератури, що включає навчальні посібники, наукові праці, матеріали судової практики та нормативно-правові акти, станом на 01.09.2017 р.

Методичні вказівки призначені для магістрантів, аспірантів, науково-педагогічних працівників.

© Зозуляк О.І., 2018

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БАНКІВСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»	6
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	10
Тема № 1 Теоретичні основи банківського права України.....	10
Тема № 2 Банківська система України.....	12
Тема № 3 Правове регулювання діяльності банківських об'єднань	13
Тема № 4. Правовий статус Національного банку України.....	15
Тема № 5 Правовий статус комерційних банків.....	16
Тема № 6. Правове регулювання банківської таємниці.....	17
Тема № 7 Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду.....	18
Тема № 8 Правове регулювання здійснення валютних операцій в Україні	19
Тема № 9. Загальні положення про банківські правочини.....	21
Тема № 10 Правове регулювання відносин з відкриття та ведення банківських рахунків	22
Тема № 11. Правове регулювання депозитних (вкладних) відносин банків.....	23
Тема № 12 Особливості правочинів пов'язаних із здійсненням банківських розрахунків.....	25
Тема № 13 Правове регулювання кредитних відносин банків.....	26
Тема № 14. Інші види активних операцій банків (фінансовий лізинг, факторинг, форфейтинг).....	28
Тема № 15. Способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань.....	29
Тема 16. Правове регулювання цінних паперів у банківській сфері.....	30
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ	33
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	35

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Банківське право України» передбачена навчальним планом підготовки магістра спеціальності «Право» є нормативною і відноситься до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки.

Метою курсу є вивчення студентами основних теоретичних питань банківського права як самостійної галузі права та оволодіння практичними навиками в цій галузі. Студенти мають набути знань про основні правові механізми регулювання діяльності банків, про фундаментальні інститути банківського права. У зв'язку з цим увага акцентується на дослідженні банківського законодавства як інструмента практичного врегулювання у даній сфері.

Основними завдання навчальної дисципліни «Банківське право України» є опанування студентами знань щодо сукупності правовідносин, що підлягають під предмет правового регулювання банківського права; оволодіння нормативною базою врегулювання відносин у сфері банківського права

Курс підготовлено з урахуванням теоретичних положень банківського права, вимог чинного банківського законодавства в обсязі, необхідному для повного та ґрунтовного опанування студентами основних положень цієї галузі.

У результаті вивчення банківського права студенти повинні:

Знати:

- предмет, методи, принципи та джерела банківського права України;
- статус і компетенцію Національного банку України та комерційних банків;
- нормативно-правові засади здійснення депозитних операцій;
- нормативно-правові засади здійснення кредитних операцій;
- нормативно-правові засади відкриття та ведення банківських рахунків;
- нормативно-правові засади здійснення розрахункових операцій;
- нормативно-правові основи валютного регулювання та валютного контролю;
- основні положення банківського права зарубіжних країн.

Вміти:

- застосовувати норми банківського права в процесі вирішення практичних ситуацій;
- давати юридичну кваліфікацію відносинам, що складаються у сфері банківського права;
- узагальнювати практику реалізації окремих норм банківського законодавства та робити відповідні висновки.

Самостійна робота – основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних занять. Організована належним чином система самостійної роботи студентів допомагає зміцнити мотивації до навчання, самостійного пошуку знань, розширення культурного діапазону, закладає основу успішного навчання в атмосфері позитивних емоцій, сприяє розвитку

творчого потенціалу особистості, готує майбутніх фахівців до повноцінної участі в суспільному житті.

Мета – самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Банківське право України» включає в себе роботу студентів з підручниками, науковими публікаціями та законодавством України з питань банківського права. Студенти повинні вчитись самостійно опрацьовувати достатньо великий масив нормативно-правових актів, аналізувати їх та робити власні висновки.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БАНКІВСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Змістовий модуль 1. Загальна частина банківського права

Тема 1. Теоретичні основи банківського права України

Поняття банківського права. Загальна характеристика банківського права як самостійної галузі в системі права України. Місце банківського права серед інших галузей права. Особливі риси банківського права. Система банківського права. Банківські правовідносини: поняття, зміст та види. Поняття та особливості банківської діяльності.

Поняття та особливості джерел банківського права. Види джерел банківського права. Конституція України як джерело банківського права. Місце нормативно-правових актів Національного банку України у регулюванні банківських відносин. Система банківського законодавства. Тенденції розвитку банківського законодавства.

Тема 2. Банківська система України

Поняття банківської системи, історичні аспекти її становлення та розвитку. Склад банківської системи України. Універсальні банки в структурі банківської системи України. Спеціалізовані банки в структурі банківської системи України. Порядок створення та особливості правового статусу державного банку. Кооперативні банки в структурі банківської системи. Проблеми функціонування банківської системи України.

Тема 3. Правове регулювання діяльності банківських об'єднань

Загальна характеристика банківських об'єднань. Поняття та особливості правового статусу банківських корпорацій. Порядок створення банківських корпорацій. Особливості створення та правовий статус банківських та фінансових холдингових груп. Банківські асоціації (спілки) та особливості їх правового статусу.

Тема 4. Правовий статус Національного банку України

Правовий статус НБУ як центрального банку країни, його основне призначення, функції та операції. Організаційно-функціональна структура Національного банку України. Керівні органи та структура. Обмеження діяльності Національного банку України. Нормативно-правові акти Національного банку України. Взаємовідносини Національного банку України з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.

Тема 5. Правовий статус комерційних банків

Банки в Україні та їхній правовий статус. Універсальні та спеціалізовані банки. Організаційно-правові форми банків. Сутність і роль комерційних банків, їх класифікація. Порядок створення комерційного банку. Порядок реорганізації та ліквідації комерційних банків. Організаційна структура та управління комерційним банком. Операції та послуги комерційних банків.

Тема 6. Правове регулювання банківської таємниці

Поняття та особливості банківської таємниці. Відомості, що становлять банківську таємницю. Доступ до банківської таємниці. Порядок розкриття банківської таємниці. Відповідальність за розкриття банківської таємниці.

Співвідношення понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця банку». Інститут банківської таємниці у праві зарубіжних країн

Тема 7. Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду

Загальна характеристика банківського регулювання та банківського нагляду. Методи банківського регулювання. Правові засади банківського нагляду. Порядок створення комерційних банків, відкриття філій, представництв та відділень. Надання дозволів та ліцензій на здійснення банківських операцій. Проведення дистанційного контролю та інспектування комерційних банків в Україні. Правові засади застосування санкцій за порушення банківського законодавства.

Тема 8. Правове регулювання здійснення валютних операцій в Україні

Правові засади валютного регулювання та валютного контролю в Україні. Валютні цінності та валютні операції. Правовий режим здійснення валютних операцій. Ліцензування Національним банком України учасників валютних відносин. Поняття та особливості відповідальності за порушення валютного законодавства.

Особливості здійснення розрахунків в іноземній валюті. Відповідальність за порушення порядку здійснення розрахунків в іноземній валюті.

Змістовий модуль 2. Особлива частина банківського права

Тема 9. Загальні положення про банківські правочини

Поняття та особливості банківських правочинів. Правова природа банківських правочинів. Місце банківських правочинів у системі цивільних правочинів. Класифікація банківських правочинів. Співвідношення понять «банківська діяльність», «банківська послуга», «банківський правочин», «банківська операція». Банк як сторона банківського правочину. Гроші та цінні папери як об'єкти банківського правочину.

Тема 10. Правове регулювання відносин з відкриття та ведення банківських рахунків.

Договір банківського рахунку. Укладення і оформлення договору банківського рахунку. Виконання договору банківського рахунку. Списання коштів з банківського рахунку. Арешт рахунку і призупинення операцій по рахунку. Правові наслідки порушення договору банківського рахунку.

Окремі види договорів банківського рахунку. Правовий режим окремих банківських рахунків (розрахункових, поточних, бюджетних, кореспондентських і ін.).

Тема 11. Правове регулювання депозитних (вкладних) відносин банків

Поняття депозитних (вкладних) операцій за законодавством України. Правові засади здійснення депозитних операцій.

Загальна характеристика договору банківського вкладу. Сторони договору. Предмет договору банківського вкладу. Форма та зміст договору банківського вкладу. Види банківських вкладів і їх оформлення (ощадна книжка, ощадний сертифікат тощо). Внески на користь третіх осіб. Виконання договору банківського вкладу. Правові наслідки порушення договору банківського вкладу.

Система гарантування вкладів в Україні. Депозитні операції Національного банку України з комерційними банками. Види недепозитних операцій як джерел формування ресурсної бази банків.

Тема 12. Особливості правочинів пов'язаних із здійсненням банківських розрахунків

Зобов'язання по розрахунках. Поняття і правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Розрахунки готівкою як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття і зміст безготівкових розрахунків. Розрахункові правовідносини. Основні форми безготівкових розрахунків.

Розрахунки платіжними дорученнями. Поняття, зміст і виконання платіжного доручення. Розрахунки за акредитивом. Види акредитивів. Виконання акредитива і відповідальність банку за порушення умов акредитива. Розрахунки по інкасо. Форми розрахунків по інкасо. Виконання інкасового доручення і відповідальність за його невиконання. Розрахунки чеками. Порядок оплати чека і передачі прав по ньому. Відмовлення від оплати чека і відповідальність за його несплату. Безготівкові розрахунки із використанням платіжних засобів.

Тема 13. Правове регулювання кредитних відносин банків

Поняття та особливості правового регулювання банківських кредитних відносин. Зміст і види кредитних операцій банків як операцій банків із розміщення коштів. Поняття «кредит», його форми та умови надання. Основні принципи проведення кредитної політики.

Поняття та види кредитних договорів. Елементи та порядок укладення кредитного договору. Виконання та правові наслідки порушення умов кредитного договору.

Кредитування комерційних банків Національним банком України. Іпотечне кредитування в Україні. Кредитування молодіжних житлових програм.

Тема 14. Інші види активних операцій банків (фінансовий лізинг, факторинг, форфейтинг)

Загальні положення про фінансовий лізинг. Зміст та форма договору фінансового лізингу. Сторони договору фінансового лізингу. Предмет договору фінансового лізингу. Виконання договору фінансового лізингу.

Загальна характеристика договору факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги). Особливості суб'єктного складу договору факторингу. Порядок укладення та зміст договору факторингу. Виконання

договору. Виконання боржником грошової вимоги факторові. Захист прав боржника.

Форфейтинг як форма кредитування українських експортерів.

Тема № 15. Способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань

Поняття та види способів забезпечення виконання кредитних зобов'язань. Неустойка. Застава. Учасники заставних правовідносин, їх права та обов'язки. Предмет застави. Особливості правового регулювання іпотеки. Порука як спосіб забезпечення виконання кредитних зобов'язань. Банківська гарантія. Істотні умови гарантій. Суб'єкти, що вступають у гарантійні правовідносини. Класифікація банківських гарантій.

Тема 16. Правове регулювання цінних паперів у банківській сфері

Поняття та елементи ринку цінних паперів. Цінні папери: поняття, групи та види. Пайові, боргові, товаророзпорядчі та похідні цінні папери. Порядок реєстрації та форми випуску цінних паперів. Реєстрація прав, посвідчених цінними паперами. Передання прав за цінними паперами.

Банки як учасники ринку цінних паперів. Види банківських цінних паперів. Порядок здійснення операцій з акціями. Облігації як об'єкт банківської діяльності. Застосування деривативів у банківській діяльності. Використання векселів у банківській діяльності. Сертифікати як об'єкти банківської діяльності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема № 1

Теоретичні основи банківського права України

Методичні рекомендації: у процесі підготовки теми слід з'ясувати поняття банківської діяльності як предмету банківського права, особливості цієї галузі, місце в системі права України. Студенти повинні проаналізувати поняття та структуру банківських правовідносин, визначити їх види; проаналізувати поняття та особливості банківської діяльності. При характеристиці системи банківського законодавства слід окреслити його історичний розвиток, детальніше ознайомитись із Законом України «Про банки та банківську діяльність» та Законом України «Про Національний банк України», дати загальну характеристику іншим нормативно-правовим актам.

◆ Питання для самоконтролю :

1. Загальна характеристика банківського права як самостійної галузі в системі права України.
2. Особливі риси банківського права.
3. Види джерел банківського права.
4. Конституція України як джерело банківського права.
5. Місце нормативно-правових актів Національного банку України у регулюванні банківських відносин.
6. Система банківського законодавства.
7. Тенденції розвитку банківського законодавства.

▲ Контрольні питання:

1. Дайте визначення понять «банківське право», «банківські правовідносини», «метод правового регулювання банківських правовідносин».
2. Які відносини складають предмет банківського права?
3. Яка система банківського законодавства?
4. Яким чином співвідносяться між собою банківське та цивільне право?
5. Визначте структуру банківських правовідносин.
6. Розкрийте суть поняття „банківська діяльність”.
7. Що таке банківське законодавство?
8. Назвіть головні ознаки банківського законодавства.
9. Назвіть основні напрями вдосконалення банківського законодавства.
10. Яка роль судової практики в системі банківського законодавства?

☑ Основні поняття : *банківське право України, предмет банківського права, метод банківського права, банківські правовідносини, банківська операція.*

✍ Практичні завдання:

Завдання 1.

Чи є дані правовідносини предметом регулювання банківського права чи інших галузей права:

- а) Директор школи звернувся до регіонального відділення Держказначейства України про перерахування коштів на фінансування ремонту школи;
- б) юридична особа уклала кредитний договір з банківською установою;
- в) Громадянин К. звернувся у відповідні органи з метою реєстрації його як приватного підприємця для здійснення господарської діяльності галузі перевезень;

Г) Громадянин В. звернувся з позовом в суд про визнання рішення міськвиконкому про відмову у реєстрації статуту товариства з обмеженою відповідальністю «Ранок», оскільки воно прийняте з порушенням закону;

г) подружжя звертається в суд про розподіл належного йому майна;

д) ЗАТ "Закарпатвіно" звернулося з позовом до Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України.

е) Здійснюючи процедуру санації, арбітражний керуючий склав план санації, який був схвалений комітетом кредиторів та затверджений господарським судом.

є) Комерційний банк отримав у передбаченому законодавством ліцензію на здійснення банківської діяльності .

Рекомендована література

1. Банки и банковское право: Учебн. пособие / Под ред. проф. И. Т. Балабанова. – Санкт-Петербург, 2001.
2. Банківське право України: Навч. посіб. Кол. авт.: Жуков А.М., Іоффе А.Ю., Кротюк В.Л., Пасічник В.В., Селіванов А.О. та ін. / За заг. ред. А.О. Селіванова. — К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2013. — 384 с.
3. Банківські системи зарубіжних країн. Інститут банківської таємниці: Підручник. — 3-тє вид. — К. : Видавництво А.С.К., 2010. — 928 с.
4. Банковское дело / Под ред. О. Лаврушина – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2000.
5. Ващенко Ю.В. Банківське право: Навч. посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2011. — 344 с.
6. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18 - 22.
7. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
8. Закон України «Про банки і банківську діяльність», Науково-практичний коментар; За заг. ред. Голови НБУ В. С. Стельмаха. – К.: Видавничий дім, 2006.
9. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
10. І. Кравченко, Г. Багратян, Є. Мазіна Банківська система та проблеми стратегічного розвитку // Вісник Національного банку України. - 2012. - № 1. – С. 7-11.
11. Карманов Е. В. Банковское право Украины. – Х.: Консум, 2000.
12. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
13. Коростей В. Господарське законодавство – основа ефективної економіки // Право України. – 2005. - № 8.
14. Костюченко А. О. Банківське право: Підручник. – К.; Атіка, 2008. – 332 с.
15. Кротюк В.Л., Пасічник В.В., Селіванов А.О. та ін. / За заг. ред. А.О. Селіванова. — К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2011. — 384 с.
16. Лаврів З. М. Прецедент у європейському та вітчизняному праві // Вісник господарського судочинства. – 2004. - № 2.
17. Марія Пожидаєва. Локальні акти банків і небанківських установ: їх права природа // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 11. - С. 157-160.
18. Масляєва К. Необхідність розроблення цілісної стратегії розвитку фінансових послуг в Україні // Право України. – 2007. - № 7.
19. Орлюк О. П. Банківське право: Навч. посібник.–К.: Юрінком Інтер, 2004.–376 с.
20. Орлюк О. П. Фінансове право: Навч. посібник. –К.: Юрінком Інтер, 2003.–528 с.
21. Правовые основы банковской деятельности: Учебное пособие / Хау Р., Райе П., Козлов Н. и др. – М.: Белье альвы, 1995.
22. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Тема № 2

Банківська система України

📖 Методичні рекомендації. При вивченні даної теми слід звернути увагу на історичні аспекти формування та розвитку банківської системи України, визначити її структуру; звернути увагу на питання функціонування банківської системи, місце державних та кооперативних банків у її структурі.

◆ **Питання для самоконтролю:**

1. Універсальні банки в структурі банківської системи України.
2. Спеціалізовані банки в структурі банківської системи України.
3. Порядок створення та особливості правового статусу державного банку.
4. Кооперативні банки в структурі банківської системи.
5. Проблеми функціонування банківської системи України.

▲ **Контрольні питання:**

1. Дайте визначення поняття „державний банк”.
2. Які особливості клірингових банків Вам відомі?
3. Дайте визначення поняття „іпотечний банк”

📌 Основні поняття: *банківська система, універсальний банк, фінансова холдингова група, банківська корпорація.*

📖 **Рекомендована література:**

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. -№ 18-22.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. -№ 30. - Ст. 14
5. Кравець Ірина. Особливості господарських об'єднань як суб'єктів організаційно – господарських повноважень у зарубіжних країнах // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 11.
6. Лукач І. В. Правове становище холдингових компаній за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 18 с.
7. Патрікац Л. **Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків** / Л. Патрікац // Вісник Національного банку України. -2012. - № 1. – С. 54-56.
8. Пишний А. Г. Правова природа статутного капіталу державних банків та особливості його збільшення // Право України. – 2008. – №1. – С. 35-41.
9. Пишний А. Г. Публічно-правова характеристика державних банків в Україні // Право України. – 2007. – №11. – С. 52-57.
10. Пишний А. Г. Фінансова система держави та її правове регулювання: трансформація поглядів // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2007. – №4. – С. 557-564.
11. Пишний А. Г. Фінансово-правова відповідальність, як інститут фінансового права // Науковий Вісник Чернівецького Університету. Випуск 14. Правознавство. Збірник наукових праць. – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С. 192-202.
12. Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп», затверджене Постановою правління Національного банку України 09.04.2012 № 134 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12/page>
13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Тема № 3

Правове регулювання діяльності банківських об'єднань

📖 Методичні рекомендації: в процесі вивчення даної теми необхідно дати характеристику банківських об'єднань, зокрема визначити особливості правового статусу банківських корпорацій, банківських холдингових компаній.

❖ Питання для самоконтролю:

1. Загальна характеристика банківських об'єднань.
2. Сутність і роль комерційних банків, їх класифікація.
3. Майно комерційного банку, статутний капітал і порядок його формування
4. Поняття та особливості правового статусу банківських корпорацій.
5. Порядок створення банківських корпорацій.
6. Особливості створення та правовий статус банківських та фінансових холдингових груп.
7. Правовий статус та порядок відкриття відокремлених структурних підрозділів банків.
8. Державна реєстрація банків з іноземним капіталом і представництв іноземних банків
9. Банківські асоціації (спілки) та особливості їх правового статусу.

▲ Контрольні питання:

1. Розкрийте критерії класифікації банківських об'єднань.
2. Визначте особливості правового становища банківських холдингових груп.

☑ Основні поняття : *комерційний банк, майно комерційного банку, норматив капіталу.*

📌 Практичні завдання:

Завдання 1. Розкрийте порядок набуття контролю у банківській групі.

Задача. До Національного банку України подано пакет документів з метою визнання банківської групи. При цьому організаційна структура між учасниками групи базувалась на відносинах між материнським банком та іноземними асоційованими компаніями, а також українськими кредитними спілками, об'єднаннями громадян та інститутами спільного інвестування. Яке рішення повинен прийняти НБУ? Назвіть підстави відмови у державній реєстрації банківської групи.

📖 Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18-22.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 14
5. Кравець Ірина. Особливості господарських об'єднань як суб'єктів організаційно – господарських повноважень у зарубіжних країнах // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 11.
6. Лукач І. В. Правове становище холдингових компаній за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – 18 с.

7. Патрікац Л. Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків / Л. Патрікац // Вісник Національного банку України. -2012. - № 1. – С. 54-56.
8. Пишний А. Г. Правова природа статутного капіталу державних банків та особливості його збільшення // Право України. – 2008. – №1. – С. 35-41.
9. Пишний А. Г. Публічно-правова характеристика державних банків в Україні // Право України. – 2007. – №11. – С. 52-57.
10. Пишний А. Г. Фінансова система держави та її правове регулювання: трансформація поглядів // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2007. – №4. – С. 557-564.
11. Пишний А. Г. Фінансово-правова відповідальність, як інститут фінансового права // Науковий Вісник Чернівецького Університету. Випуск 14. Правознавство. Збірник наукових праць. – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С. 192-202.
12. Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп», затверджене Постановою правління Національного банку України 09.04.2012 № 134 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0708-12/page>
13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Тема № 4

Правовий статус Національного банку України

📖 Методичні рекомендації: при вивченні даної теми потрібно звернути увагу на особливості правового статусу НБУ як центрального банку держави, визначити його організаційно-правову структуру, керівні органи, взаємовідносини Національного банку України з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Правовий статус НБУ як центрального банку країни. Його основне призначення, функції та операції.
2. Організаційно-функціональна структура Національного банку України.
3. Керівні органи та структура. Обмеження діяльності Національного банку України.
4. Взаємовідносини Національного банку України з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України.

▲ **Контрольні питання:**

1. Визначте функції НБУ як основного органу, на який покладається забезпечення стабільності національної валюти.
2. Визначте повноваження Наглядової ради НБУ.

📌 **Практичні завдання:**

Тестові завдання:

- 1). Рішення про державну реєстрацію банку приймається НБУ не пізніше:
  - а) 1 місяця з моменту подання повного пакета документів;
  - б) 2 місяців з моменту подання повного пакета документів;
  - в) 3 місяців з моменту подання повного пакета документів;
  - г) 4 місяців з моменту подання повного пакета документів.

- 2) Рішення про надання банківської ліцензії приймається НБУ не пізніше:
  - а) 1 місяця з моменту подання повного пакета документів;
  - б) 2 місяців з моменту подання повного пакета документів;
  - в) 3 місяців з моменту подання повного пакета документів;
  - г) 4 місяців з моменту подання повного пакета документів.

3) Розмір статутного капіталу НБУ становить:

- а) 10 млн. гривень;
- б) 15 млн. гривень;
- в) 20 млн. гривень;
- г) 25 млн. гривень.

4) Розмір статутного капіталу НБУ може бути збільшений за рішенням:

- а) Верховної Ради України;
- б) Кабінету Міністрів України;
- в) Правління Національного банку України;
- г) Ради Національного банку України.

5) НБУ забороняється:

- а) відкривати свої установи, філії та представництва в Україні;
- б) зберігати кошти Державного бюджету України та позабюджетних фондів на рахунках Держказначейства України;
- в) надавати прямі кредити як у національній, так і в іноземній валюті на фінансування витрат Державного бюджету України;
- г) здійснювати торговельну, виробничу, страхову, іншу діяльність, яка не відповідає функціям НБУ.

6) Основною функцією НБУ є:

- а) проведення грошово-кредитної політики;
- б) забезпечення стабільності грошової одиниці України;
- в) монопольне здійснення емісії національної валюти України;
- г) організація системи рефінансування.

Задача №1

Керівні органи одного із комерційних банків прийняли рішення про придбання банком власних акцій у розмірі 12 відсотків їх загальної емісії. Національний банк України заборонив банку купівлю власних акцій, посилаючись на те, що це може призвести до погіршення фінансового стану банку. Чи правомірне рішення Національного банку України? Обґрунтуйте відповідь.

📖 Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. -№ 18-22.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
4. Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень, затверджене постановою Правління Національного банку України 31.08.2001 N 375.
5. Марія Пожидаєва Локальні акти банків і небанківських установ: їх правова природа // Підприємництво, господарство і право .- 2009. №11.- С. 157-160.
6. Буткевич Сергій. Національний банк України як суб'єкт державного фінансового моніторингу // Юридична Україна .- 2010.-№3.
7. Андрій Ковальчук. Незалежність Центрального банку як проблемний фактор подолання фінансової кризи (правовий контекст) // Юридична Україна.-2009.-№1.
8. Ветрова І.В. Національний банк, як суб'єкт грошово-кредитної політики // Збірник наукових праць “Держава і право” / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2006. – № 34. – С. 335–340.
9. Ветрова І.В. Національний банк: питання незалежності і управління золотовалютними резервами // Юридична Україна. – Київ, 2007. – № 8. – С. 30–35

Тема № 5

Правовий статус комерційних банків

📖 Методичні рекомендації: при вивченні даної теми необхідно окреслити сутність та роль комерційних банків в структурі банківської системи, визначити особливості створення

комерційних банків. Увагу слід звернути на керівні органи управління комерційним банком, а також порядок реорганізації та ліквідації банків.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Банки в Україні та їхній правовий статус.
2. Універсальні та спеціалізовані банки.
3. Організаційно-правові форми банків.
4. Порядок створення комерційного банку.
5. Операції та послуги комерційних банків.

📖 **Рекомендована література:**

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003.- № 18-22.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління Національного банку України 13.01.2003 № 7. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
5. Козак О. [Концепція моделювання фінансового планування у комерційному банку](#) / О. Козак // Вісник Національного банку України. - 2012. - № 1. – С. 11-18.
6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.- Ст. 141.
7. Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів затверджене постановою Правління Національного банку України 08.09.2011 р. № 306 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1203-11>
8. Фролов С. Ф., Деркач М. А. Банківська справа: Навч. посібник.- Суми, 2001.
9. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Тема № 6

Правове регулювання банківської таємниці

📖 **Методичні рекомендації:** при вивченні даної теми студенти повинні звернути увагу на законодавче визначення поняття „банківська таємниця” та окреслити відомості, що її становлять; розкрити особливості розкриття банківської таємниці; окрему увагу слід звернути на види юридичної відповідальності за розкриття банківської таємниці.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Поняття банківської таємниці.
2. Порядок розкриття банківської таємниці.
3. Доступ суб'єктів держави до інформації комерційних банків.
4. Співвідношення понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця банку».
5. Юридична відповідальність за розкриття банківської таємниці.

📌 **Практичні завдання:**

Задача № 1.

Старший слідчий слідчого відділення податкової поліції ДПП у Печерському районі міста Києва Новачук С.А. звернувся до суду з поданням про надання дозволу на розкриття АКБ «Правекс – Банк» банківської таємниці ТОВ ЦЕМД «Триденна» та проведення виїмки документів, які містять банківську таємницю.

Внесене подання слідчий обґрунтовує тим, що в провадженні слідчого відділення податкової поліції ДПП у Печерському районі м. Києва знаходиться кримінальне провадження № 79-00124, порушена за фактом замаху на заволодіння чужим майном в особливо великих розмірах, шляхом

зловживання службовим становищем службовими особами ТОВ „Інтегро-Сервіс”, за ознаками злочину передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 5 ст. 191 КК України. У внесеному до суду поданні слідчим не зазначено, на розкриття якої саме банківської таємниці необхідно дозвіл.

Яке рішення повинен прийняти суд? Відповідь обґрунтуйте.

Задача № 2.

ДПІ у м. Нова Каховка звернулося до суду з заявою, в якій просить суд надати дозвіл на отримання інформації від Херсонської філії ІНФОРМАЦІЯ_1, що становить банківську таємницю, а саме: роздруківку (з вказанням контрагентів та призначенням платежу) про рух та обіг коштів на розрахунках ІНФОРМАЦІЯ_2 в м.Нова Каховка за період з 01.08.03р. по 20.09.07р. Яке рішення повинен прийняти суд?

📖 Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003.- № 18-22.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
4. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» // . Відомості Верховної Ради України.- 1994, № 31, ст.286 .
5. Закон України «Про електронний цифровий підпис» //Відомості Верховної Ради України,, 2003, № 36, ст.276
6. Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці, затверджені Постановою Правління Національного банку України 14.07.2006 N 267.
7. Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб: узагальнення Верховного Суду України від 21.12.2009. р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Про надання роз'яснення (щодо невиконання банківськими установами судових рішень щодо розкриття банківської таємниці : лист Національного банку України від 09.09. 2008 № 47-112/249-12219. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
9. Шаповалова Анна Олександрівна. Забезпечення охорони банківської таємниці у кримінальному процесі України : Дис... канд. наук: 12.00.09 – 2009.
10. Гетманцев Данило Олександрович. Банківська таємниця: особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2003.

Тема № 7

Правові засади банківського регулювання та банківського нагляду

📖 Методичні рекомендації: при вивченні даної теми студенти повинні звернути увагу на особливості здійснення банківського регулювання та нагляду; форми та методи банківського регулювання. Окрему увагу слід звернути на міжнародно-правове регулювання у даній сфері та особливості застосування санкцій за порушення банківського законодавства.

📌 Питання для самоконтролю:

1. Правові засади банківського нагляду.
2. Порядок створення комерційних банків, відкриття філій, представництв та відділень.
3. Надання дозволів та ліцензій на здійснення банківських операцій.

📖 Рекомендована література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» 23 лютого 2012 року № 4452-VI // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4452-17/page>
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо нагляду на консолідованій основі» // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 47. – Ст. 533.
8. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління Національного банку України 13.01. 2003. - № 7.
9. Положення про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, затверджене Постановою Правління НБУ 15. 06. 2011 № 192.--// [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0836-11>
10. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затверджене Постановою Правління НБУ 17. 08. 2012 № 346 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1590-12>
11. Положення про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17 листопада 1997 р. № 380 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0486500-97>
12. Положення про Комісію Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків, затверджене Постановою Правління Національного банку України 09. 11. 98 № 470 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0470500-98>
13. Орлюк О. П. Банківське право: Навч. посібник.–К.: Юрінком Інтер, 2004.–376 с.
14. Науменкова С. Нові тенденції в механізмі регулювання фінансового сектору / С. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2011. - № 12. – С. 4-11.

Тема № 8

Правове регулювання здійснення валютних операцій в Україні

📖 Методичні рекомендації: при вивченні даної теми студенти повинні дати характеристику валютному законодавству України; визначити поняття та види валютних цінностей, валютних операцій; окреслити особливості здійснення розрахунків в іноземній валюті; визначити особливості торгівлі іноземною валютою; підстави та форми відповідальності за порушення валютного законодавства.

📌 Питання для самоконтролю:

1. Правові засади валютного регулювання та валютного контролю в Україні.
2. Правовий режим здійснення валютних операцій.
3. Ліцензування Національним банком України учасників валютних відносин.
4. Особливості здійснення розрахунків в іноземній валюті.

5. Відповідальність за порушення порядку здійснення розрахунків в іноземній валюті.

Практичні завдання:

Задача № 1

Комерційний банк здійснював торгівлю іноземною валютою без одержання ліцензії Національного банку України. Визначте розмір штрафних санкцій, які передбачаються нормами банківського законодавства за даний вид порушення.

Тестові завдання:

1. Валютні цінності охоплюють:
  - а) валюту України;
  - б) іноземну валюту;
  - в) платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України;
  - г) банківські метали.

2. До вільно конвертованої валюти Класифікатором зараховано:
  - а) австралійські долари;
  - б) естонські крони;
  - в) норвезькі крони;
  - г) єгипетські фунти.

3. Офіційний курс гривні до іноземних валют та банківських металів установлюється для вільно конвертованих валют (I група Класифікатора):
  - а) щоденно;
  - б) один раз на тиждень;
  - в) один раз на місяць;
  - г) один раз на місяць повторно.

4. Фізична особа має право вивозити за межі України на 1 особу валюту України в сумі, що не перевищує:
  - а) 10 тисяч гривень;
  - б) 30 тисяч гривень;
  - в) 40 тисяч гривень;
  - г) 50 тисяч гривень.

Рекомендована література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» від 19 лютого 1993 року // Відомості Верховної Ради України. -1993.- № 17.- Ст. 184.
7. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23.09.94 № 185/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1994.- 340.- Ст. 364
8. Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою, затверджене Постановою Правління Національного банку України 10.08.2005. - № 281 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>
9. Порядок проведення Національним банком України операцій з купівлі-продажу іноземної валюти на умовах «своп», затверджене Постановою Правління Національного банку України 05.12.2011. - № 434. // Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0434500-11>

10. Лист НБУ «Щодо здійснення на міжбанківському валютному ринку України операцій купівлі-продажу іноземної валюти за гривні на умовах «форвард» від 23.10.2009 № 13-214/7001-19824 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v9824500-09>

11. Положення Про проведення Національним банком України валютних аукціонів, затверджене Постановою Правління Національного банку України 29.12.2008. - № 469 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0086-09>

12. Положення Про здійснення операцій з банківськими металами, затверджене Постановою Правління Національного банку України 06.08.2003 № 325 (у редакції постанови Правління Національного банку України [30.12.2011 № 497](#)) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0749-03>

13. Інструкція Про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України, затверджена Постановою Правління Національного банку України 27.05.2008. - № 148 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>

14. Правила використання готівкової іноземної валюти на території України, затверджені Постановою Правління Національного банку України 30.05.2007. - № 200 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0656-07>

15. Правила вивезення з України і ввезення в Україну уповноваженими банками національної та іноземної валюти, банківських металів, бланків чеків, затверджені Постановою Правління Національного банку України 06.08.2003 № 327 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0753-03>

16. Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затверджене Постановою Правління Національного банку України 15.08.2011 № 281 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1054-11>

17. Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на переказування іноземної валюти за межі України для оплати банківських металів та проведення окремих валютних операцій, затверджене Постановою Правління Національного банку України 17.06.2004 № 266 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0897-04>

18. Класифікатор іноземних валют, затверджений Постановою Правління Національного банку України, затверджений Постановою Правління Національного банку України 04.02.98. - № 34 // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0521500-98>

19. Петро Матвеев. Умови договору валютного дилінгу: валютний ризик, обмінний курс, маржинальна торгівля // Юридична Україна.- 2008.- № 11.

20. Петро Матвеев. Елементи договорів валютного дилінгу на ринку Форекс: місце вчинення, об'єкт та учасники // Юридична Україна.- 2008.- № 10.

21. Олена Близнюк. Проблеми правового регулювання відносин валютного управління в Україні // Юридична Україна. – 2006.- № 1.

22. Половко С. Режим ліцензування валютних операцій / С. Половко // Право України. – 2003. - № 11.

23. Северин Олександр Євгенович. Правове регулювання валютних операцій суб'єктів господарської діяльності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. - Донецьк, 2003.

24. Кузнецов О. Стабілізація світової валютної системи в контексті теоретичних підходів Дж. М. Кейнса / О. Кузнецов // Вісник Національного банку України. – 2012. -№ 3 . – С. 24-29.

Тема № 9

Загальні положення про банківські правочини

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми студенти повинні дати характеристику банківським правочинам; визначити поняття банківської діяльності, банківської послуги, та класифікацію банківських правочинів.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Поняття та особливості банківських правочинів.
2. Правова природа банківських правочинів.
3. Місце банківських правочинів у системі цивільних правочинів.
4. Класифікація банківських правочинів.
5. Співвідношення понять “банківська діяльність”, “банківська послуга”, “банківський правочин”, “банківська операція”.
6. Банк як сторона банківського правочину.
7. Гроші та цінні папери як об’єкти банківського правочину.

📖 **Рекомендована література:**

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Декрет Кабінету Міністрів України „Про систему валютного регулювання та валютного контролю” від 19 лютого 1993 року // Відомості Верховної Ради України. -1993.- № 17.- Ст. 184
7. Закон України „Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 23.09.94 № 185/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1994.- 340.- Ст. 364
8. Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 17.07.2001 № 275
9. Класифікатор іноземних валют, затверджений Постановою Правління Національного банку України 04.02.98 № 34
10. Петро Матвеев. Умови договору валютного дилінгу: валютний ризик, обмінний курс, маржинальна торгівля // Юридична Україна.- 2008.- № 11.
11. Петро Матвеев. Елементи договорів валютного дилінгу на ринку Форекс: місце вчинення, об’єкт та учасники // Юридична Україна.- 2008.- № 10.
12. Олена Близнюк. Проблеми правового регулювання відносин валютного управління в Україні // Юридична Україна. — 2006.- № 1.
13. Половко С. Режим ліцензування валютних операцій / С. Половко // Право України. — 2003. - № 11.
14. Северин Олександр Євгенович. Правове регулювання валютних операцій суб’єктів господарської діяльності: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України; Інститут економіко-правових досліджень. - Донецьк, 2003.

Тема № 10

Правове регулювання відносин з відкриття та ведення банківських рахунків

📖 **Методичні рекомендації:** при вивченні даної теми студенти повинні дати характеристику правовому регулюванню поняття та видів банківських рахунків, охарактеризувати порядок відкриття та ведення банківських рахунків. Окрему увагу слід звернути на особливості правового регулювання кореспондентських рахунків.

Основою правовою формою опосередкування відносин за видами банківських рахунків виступає договір банківського рахунку, на визначення порядку укладення якого, особливостей виконання та правових наслідків невиконання також треба зосередити увагу.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Укладення і оформлення договору банківського рахунку.
2. Виконання договору банківського рахунку.
3. Використання коштів за поточними рахунками.
4. Правові наслідки порушення договору банківського рахунку.
5. Окремі види договорів банківського рахунку.

✍ **Практичні завдання:**

Завдання 1.

Проаналізуйте обмеження права розпорядження рахунком. Ознайомтеся з ст. 1074 Цивільного кодексу України, ст. 59 Закону України "Про банки і банківську діяльність", ст. 50 Закону України "Про виконавче провадження".

Завдання 2.

Проаналізуйте правову природу процентів за користування коштами, що знаходяться на рахунку.

📖 **Рекомендована література:**

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346-III // Офіційний Вісник України. — 2001. — № 20. — Ст. 828.
7. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в національній валюті України», затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22.
8. Інструкція про касові операції в банках України, затверджена Постановою Правління Національного банку України № 337 від 14.08.2003 року // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 37. — Ст. 1999.
9. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена Постановою Правління Національного банку України № 492 від 12.11.2003 р.
10. Борис Денисенко. Особливості розірвання договору депозиту / Денисенко Борис // Юридична Україна. - 2006.- № 11.

Тема № 11

Правове регулювання депозитних (вкладних) відносин банків

📖 **Методичні рекомендації:** при вивченні даної теми студенти повинні дати характеристику договору банківського вкладу, визначити форму та зміст договору вкладу, окреслити види банківських вкладів та їх оформлення. Окрему увагу слід звернути на особливості укладення договору банківського вкладу на користь третьої особи.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Поняття депозитних (вкладних) операцій за законодавством України. Правові засади здійснення депозитних операцій.

2. Загальна характеристика договору банківського вкладу. Сторони договору. Предмет договору банківського вкладу. Форма та зміст договору банківського вкладу.
3. Види банківських вкладів і їх оформлення (ощадна книжка, ощадний сертифікат тощо).
4. Виконання договору банківського вкладу.
5. Правові наслідки порушення договору банківського вкладу.
6. Система гарантування вкладів в Україні.
7. Депозитні операції Національного банку України з комерційними банками.

✍ Практичні завдання:

Завдання 1.

Визначте, елементи яких договорів містяться у договорі банківського вкладу. Охарактеризуйте договір банківського вкладу як змішаний договір.

Завдання 2.

Порівняйте договір банківського вкладу і договір позики, договір банківського вкладу і кредитний договір за:

- суб'єктивним складом;
- порядком укладення;
- істотними умовами;
- формою договору.

Задача 1.

За строковим договором банківського вкладу банк гарантував клієнтам виплату 23% річних. Через 2 місяці банк уже здійснював прийняття вкладів під 17% річних і довів до відома усіх клієнтів, з якими були укладені договори банківського вкладу під 23% річних, про зміну ставки проценту з 23% на 17%.

Чи правомірні дії банку?

Чи можуть вкладники захистити свої права у судовому порядку?

Проаналізуйте ст.ст. 651, 1061 Цивільного кодексу України.

Задача 2.

За договором банківського вкладу гр. Р. вніс на ім'я свого 10-річного сина 1000 грн. Через деякий час син звернувся в установу банку з вимогою по видачу йому цих грошей і нарахованих на них процентів.

Які права третіх осіб, на користь яких укладено договір банківського вкладу?

Чи правомірні вимоги 10-річного сина? Проаналізуйте ст.ст. 31, 32 Цивільного кодексу України.

📖 Рекомендована література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 461.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346- III // Офіційний Вісник України. — 2001. — № 20. — Ст. 828.
7. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в національній валюті України», затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22.
8. Інструкція про касові операції в банках України, затверджена Постановою Правління Національного банку України №337 від 14.08.2003 року // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 37. — Ст. 1999.

9. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена Постановою Правління Національного банку України № 492 від 12.11.2003 р.

10. Положення про порядок емісії спеціальних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, затверджене Постановою Правління Національного банку України № 474/17769 від 06.07.2010 р.

11. Борис Денисенко. Особливості розірвання договору депозиту / Денисенко Борис // Юридична Україна. - 2006.- № 11.

Тема № 12

Особливості правочинів пов'язаних із здійсненням банківських розрахунків

 Методичні рекомендації: заняття з даної теми має на меті закріплення знань про поняття та види банківських розрахунків, розрахункові правовідносини та порядок обслуговування рахунків у банку. Студенти повинні звернути увагу на окремі види розрахунків, зокрема, з використанням акредитивів, спеціальних платіжних засобів тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття і правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків.
2. Розрахунки готівкою як форма виконання грошових зобов'язань.
3. Розрахункові правовідносини: поняття, зміст
4. Поняття, зміст і виконання платіжного доручення.
5. Виконання акредитива і відповідальність банку за порушення умов акредитива.
6. Порядок оплати чека і передачі прав по ньому.
7. Відмовлення від оплати чека і відповідальність за його несплату.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Вкажіть, згідно чинного законодавства, які потрібно подати документи в банк для відкриття рахунка акціонерному товариству?

Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний Вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 462.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
5. Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2346- III // Офіційний Вісник України. – 2001. – № 20. – Ст. 828.
6. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в національній валюті України», затверджена постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22.
7. Інструкція про касові операції в банках України, затверджена Постановою Правління Національного банку України №337 від 14.08.2003 року // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 37. – Ст. 1999.
8. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена Постановою Правління Національного банку України № 492 від 12.11.2003 р.

9. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р. №637 // Вісник НБУ 2005, №3 (додаток) – 10.03.2005.
10. Положення про порядок емісії спеціальних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням, затверджене Постановою Правління Національного банку України № 474/17769 від 06.07.2010 р.
11. Положення про електронні гроші в Україні, затверджене Постановою Правління Національного банку України 25.06.2008 № 178 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0688-08.%209>
12. Агафонова Н. В. Правове регулювання документарних акредитивів. //Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні та політичні науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Спілка юристів України. —2001. —Вип. 7. – С. 312—319.
13. Ващенко Ю. В. Поняття та правова природа клірингу // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 10. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 532 с.
14. Воронова Л. К. Правовое регулирование кредитно-расчетных отношений в народном хозяйстве. – К.: Вища шк., 1988.
15. Воронова Л. К., Кучерявенко Н. П. Финансовое право: Учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. – Харьков: Пегас, 2003. – 360 с.
16. Костюченко А. О. Банківське право: Підручник. – К.; Атіка, 2008. – 332 с.
17. Кузьмин В. Ф. Кредитные и расчетные правоотношения в промышленности. – М.: Юрид. лит., 1975.
18. Куник Я. А. Кредитные отношения в торговле. – Изд. 2-е, доп. и перераб. – М.: Экономика, 1976.
19. Орлюк О. П. Банківське право: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 376 с.
20. Орлюк О. П. Фінансове право: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
21. Оксана Дмитренко. Розрахункове зобов'язання – правова форма розрахункових відносин // Юридична Україна.- 2006.- № 9.
22. Подцерковный О. П. Денежные обязательства и расчетные правоотношения в Украине. – Одесса: «Студия «Негоциант»», 2005.

Тема № 13

Правове регулювання кредитних відносин банків

☞ Методичні рекомендації: студентам необхідно твердо засвоїти наступні положення: дати загальну характеристику позики як форми кредиту, визначити особливості правового регулювання банківських кредитних відносин, звернути увагу на порядок укладення кредитного договору. Окрему увагу слід звернути на особливості іпотечного кредитування.

◇ Питання для самоконтролю:

1. Поняття та особливості правового регулювання банківських кредитних відносин.
2. Зміст і види кредитних операцій банків як операцій банків із розміщення коштів.
3. Поняття «кредит», його форми та умови надання.
4. Основні принципи проведення кредитної політики.
5. Іпотечне кредитування в Україні.
6. Кредитування молодіжних житлових програм.

☞ Практичні завдання:

Задача 1.

Між банком “Аваль” і АТ “Колос” 21 березня 2002 року укладено кредитний договір на суму 400 000 грн. Із строком повернення 21 березня 2004 року та сплатою 15% річних від суми кредиту.

Майновими поручителями ВАТ “Колос” виступили 5 колективних сільськогосподарських підприємств. Кожне поручилося майном в сумі 125 000 грн. Майнове поручительство було оформлено єдиним договором, скріплено підписами та печаткою всіх сторін кредитної угоди: банком, АТ “Колос” та 5 КСП.

21 березня 2004 року кредит не був повернутий і 20 травня 2004 року банк звернувся з претензією до ВАТ та поручителів як солідарних боржників про повернення суми кредиту, процентів за користування та пені за прострочку.

Оскільки відповіді на претензію не надійшло, банк звернувся з позовом до господарського суду. В судовому засіданні представник ВАТ заявив, що господарський суд порушив справу про оголошення його банкрутом за заявою податкової адміністрації і тому ВАТ неспроможне повернути кредит. Лише 2-є з майнових поручителів погодилися виконати свої зобов'язання у сумі, передбаченій договором. Решта три відмовилися від виконання своїх зобов'язань з таких мотивів: майнова порука укладалася виключно в особистих інтересах голів КСП, які на час розгляду справи усунуті з посад загальними зборами. Сама ж угода суперечить цілям діяльності КСП і має бути визнана недійсною згідно із ст. 227 Цивільного кодексу України.

Проаналізуйте ситуацію. Підготуйте проект рішення господарського суду.

Задача 2.

Приватний підприємець Р. взяв кредит у акціонерного банку “Агробуд” на суму 100 000 грн. під 17% річних на строк 6 місяців. Під заставу виконання кредитного зобов'язання за умовами договору передавалася 2-х кімнатна квартира, успадкована Р. після смерті батьків.

Через 2 місяці Р. трагічно загинув у автокатастрофі. Після смерті Р. залишилися його дружина та неповнолітній син, які були прописані та проживали у заставленій квартирі.

Банк звернувся з вимогою до дружини свого боржника про повернення суми кредиту і процентів за час користування ним.

Дружина заявила, що не в змозі повернути таку суму грошей. Справами чоловіка не цікавилася і не знає куди і як він вклав гроші.

Банк звернувся до суду. Проаналізуйте ситуацію.

📖 Рекомендована література:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

2. Закон України “Про заставу” від 2 жовтня 1992 року // ВВР. 1992. № 47. Ст. 642. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>

3. Закон України "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати" від 19.06.2003р. // ВВР.- 2004. №1.-Ст.1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/979-15>

4. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>

5. Тулицька Євгенія. Проценти за новаційним договором позики // Юридика Україна. - 2010.-№ 1.

6. Микола Скотар. Адміністративна відповідальність у сфері банківського кредитування // Юридика Україна.- 2007.-№ 12.

7. Лепех С. Зміна умов та розірвання кредитного договору: деякі недоліки законодавчого регулювання // Вісник Львівського університету. – Серія Юридика. – 2003. – Випуск 38.

8. Лепех С. Окремі проблеми майнової відповідальності за кредитним договором // Підприємництво, господарство і право. – 2001. - № 12.

9. Оплачко Л. Кредитування як банківська операція // Право України. – 2003. -№ 2.

10. Безклубий І. А. Банківські правочини : монографія. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2007.

11. Масляєва К. Необхідність розроблення цілісної стратегії розвитку фінансових послуг в Україні // Право України. – 2007. - № 7.

12. Смерічевський С., Клімова О. Удосконалення сучасних методик банківського регулювання оцінки кредитоспроможності фізичних осіб / Вісник Національного банку України. – 2012. - № 2. – С. 28-39.

13. Закон України "Про обіг векселів в Україні" від 05.04.2001р. // ВВР. 2001. № 24.- Ст.128. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>

14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. // ВВР. 2003. № 40-44.-Ст.356.

15. Господарський кодекс України від 16.01.2003р. // ВВР, № 18-22,- Ст.144.

16. Закон України "Про іпотеку" від 05.06.2003р. // ВВР.-2003. № 38.- Ст. 313. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/898-15>

17. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

Тема № 14

Інші види активних операцій банків (фінансовий лізинг, факторинг, форфейтинг)

Методичні рекомендації: : при вивченні даної теми студенти повинні дати загальну характеристику та визначити правову природу договору факторингу, визначити порядок укладення договору факторингу, виконання договору та особливості невиконання. Окрему увагу слід звернути на фінансовий лізинг та форфейтинг.

Питання для самоконтролю:

1. Загальна характеристика договору факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги).
2. Особливості суб'єктного складу договору факторингу.
3. Порядок укладення та зміст договору факторингу.
4. Виконання договору. Виконання боржником грошової вимоги факторові.
5. Договір фінансового лізингу.
6. Форфейтинг як форма кредитування українських експортерів.

Практичні завдання:

Завдання 1. Порівняйте договір факторингу і цесію. Визначте спільне і відмінне.

Завдання 2. Складіть проект договору факторингу.

Завдання 3. Складіть порівняльну таблицю факторингу та форфейтингу.

Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний Вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 462.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

5. Закон України „Про фінансовий лізинг” від 16 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України, 1998.- № 16.- Ст. 68
6. Чапічадзе Я. О. Договір факторингу: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд.. юрид. наук // Я. О. Чапічадзе. – Харків, 2000.-20 с.
7. Чапічадзе Я. О. Факторинг і форфейтинг: схожість і відмінності // Вісник Університету внутрішніх справ.- Х., 2000.- № 10
8. Якубовський І. Структура договірних зв'язків при здійсненні фінансового лізингу// Підприємництво, господарство і право – 2001. № 3 – С. 50-52
9. Трофімова Олександра Вячеславівна. Правове регулювання лізингової діяльності : дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2005.

Тема № 15

Способи забезпечення виконання кредитних зобов'язань

📖 Методичні рекомендації: при вивченні даної теми студенти повинні дати характеристику основним способам забезпечення виконання кредитних зобов'язань, зокрема, банківській гарантії (визначити її правову природу, особливості укладення гарантійного договору, його виконання а правові наслідки невиконання), поруці, заставі, іншим способам.

📌 Питання для самоконтролю:

1. Загальна характеристика способів забезпечення виконання кредитних зобов'язань.
2. Поняття, особливості та види банківських гарантій як самостійного способу забезпечення кредитних зобов'язань.
3. Договір поруки в системі способів забезпечення виконання кредитних зобов'язань.
4. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором.

📌 Практичні завдання:

Завдання 1 Складіть проект договору поруки.

Завдання 2 Проаналізуйте правову природу неустойки у кредитних зобов'язаннях

📖 Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний Вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 462.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Закон України «Про національний банк України» від 26.12.2008р.. № 835-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
5. Закон України “Про заставу” від 2 жовтня 1992 року // ВВР. 1992. № 47. Ст. 642.
6. Закон України "Про обіг векселів в Україні" від 05.04.2001р. // ВВР. 2001. № 24.- Ст.128.
7. Закон України "Про іпотеку" від 05.06.2003р. // ВВР.-2003. № 38.- Ст. 313.
8. Закон України "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати" від 19.06.2003р. // ВВР.- 2004. №1.-Ст.1.
9. Михальнюк О.В. Відповідальність поручителя за договором поруки // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 2. – С.37- 42.
10. Михальнюк О.В. Формування інституту поруки у римському приватному праві // Юридична Україна. – 2005. - № 2. – С.34-39.
11. Михальнюк О.В. Порука як фінансова послуга // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. - № 9. – С.74-81.
12. Михальнюк О.В. Зміст договору поруки: проблеми теорії і практики // Вісник

- господарського судочинства. – 2005. - № 5. – С. 159-166.
13. Михальнюк О.В. Порука в цивільному праві: теорія та практика. – К.: КНТ, 2008. – 268 с.
  14. Слома В.М. Оновлена гарантія як спосіб забезпечення виконання зобов'язань // Вісник прокуратури. – 2003. - № 10. – С. 57-59.
  15. Слома В.М. Незалежність та безвідкличність гарантії за Цивільним кодексом України // Вісник Львівського університету. - Серія юридична. – 2004. – Вип. 39. – С. 329-333.
  16. Слома В.М. Розвиток інституту забезпечення виконання зобов'язань у цивільному законодавстві // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2006. – Вип. 1. – С. 103-107.
  17. Слома В.М. Правова природа домовленості про видачу гарантії // Вісник Львівського університету. - Серія юридична. – 2006. – Вип. 42. – С.203-208.
  18. Слома В.М. Суб'єкти гарантійного зобов'язання // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. – Івано-Франківськ, 2006. – Випуск XVI. – С. 95-101.
  19. Молодико К. Ю. Банківські гарантії у міжнародному та внутрішньому обігу : питання теорії та практики застосування : Монографія. – Київ – Тернопіль : Підручники та посібники, 2008. – 176 с.

Тема № 16

Правове регулювання цінних паперів у банківській сфері

☞ **Методичні рекомендації:** цінні папери є необхідним атрибутом ринкової економіки. Значення їх у сучасних умовах значно підвищилося, оскільки в багатьох випадках вони полегшують перехід грошей, товарів від одних господарюючих суб'єктів до інших. Цінний папір є юридичним документом, який відповідає певним вимогам, містить певні реквізити. В останні десятиріччя намітилась тенденція до широкого використання бездокументарних цінних паперів. При розкритті поняття цінних паперів студенти повинні розуміти, що не будь – який грошовий документ може мати статус цінного паперу. Цінні папери мають відповідати таким фундаментальним вимогам, як обіговість, доступність до цивільного обороту, стандартність і серійність, документальність, урегульованість і визнання державою, ринковість, ліквідність, обов'язковість виконання.

При підготовці до семінарського заняття студенти повинні опрацювати Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок», визначити види та групи цінних паперів. Важливим є питання щодо проблем державного регулювання ринку цінних паперів. Значну увагу слід звернути на питання щодо порядку випуску цінних паперів.

◆ **Питання для самоконтролю:**

1. Поняття та елементи ринку цінних паперів.
2. Цінні папери: поняття, групи та види.
3. Порядок реєстрації та форми випуску цінних паперів
4. Банки як учасники ринку цінних паперів.
5. Види банківських цінних паперів.
6. Порядок здійснення операцій з акціями.
7. Облігації як об'єкт банківської діяльності.
8. Застосування деривативів у банківській діяльності.
9. Використання векселів у банківській діяльності.
10. Сертифікати як об'єкти банківської діяльності.

▲ **Контрольні питання:**

1. Дайте визначення поняття цінного паперу.
2. Які цінні папери належать до пайових цінних паперів?
3. Які цінні папери належать до боргових цінних паперів?

4. Які цінні папери належать до товаророзпорядчих цінних паперів?
5. Які цінні папери належать до похідних цінних паперів?
6. Чим відрізняються акції від облігацій підприємств?
7. Назвіть форми державного регулювання ринку цінних паперів.

✍ Практичні завдання:

Задача 1. Власник привілейованих акцій, вартість яких складала 12% розміру статутного фонду акціонерного товариства, з'явився на загальні збори акціонерів з наміром взяти участь у голосуванні. Представник виконавчого органу АТ відмовив йому у реєстрації на тій підставі, що статутом АТ не передбачено права власника привілейованих акцій брати участь в його управлінні.

Визначте коло осіб, які мають право брати участь у загальних зборах АТ. В чому полягають особливості привілейованих акцій?

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 2. Приватний підприємець О. придбав за договором купівлі-продажу від 10 грудня 2001 року у командитного товариства "Довгерт і Ко" виписку з рахунку у цінних паперах. Виписка підтверджувала право власності командитного товариства на знерухомлені іменні акції ЗАТ "Електрон".

Вважаючи себе акціонером ЗАТ "Електрон" О. 1 лютого 2002 року прибув у товариство і звернувся з вимогою виплатити йому дивіденд за минулий рік.

Охарактеризуйте правила переходу права власності на цінні папери в Національній депозитарній системі.

З якого моменту можуть бути реалізовані права власника, які впливають з іменного цінного паперу?

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 3. Комунальне підприємство прийняло рішення випустити облігації у бездокументарній формі і звернулося до територіального органу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку із проханням роз'яснити зміст сертифіката, шляхом виготовлення якого випускають цінні папери.

В територіальному органі ДКЦПФР представникам комунального підприємства пояснили, що випуск цінних паперів у бездокументарній формі оформляється тимчасовим глобальним сертифікатом, а не сертифікатом. Крім того, комунальне підприємство зобов'язали випустити облігації лише у документарній формі.

Ким визначається форма випуску цінних паперів і шляхом виготовлення яких документів?

📖 Рекомендована література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний Вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 462.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-111 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

4. Закон України „Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" від 10 грудня 1997 року // Відомості Верховної Ради. -1998. -№15. -Ст. 67 (Із змінами і доповненнями)

5. Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 15 березня 2001 року // Відомості Верховної Ради. – 2001. - №21. – Ст. 103

6. Закон України «Про іпотеку» від 05 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради. – 2003. - №38. – Ст.. 313.

7. Закон України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради. – 2004. - №1. – Ст. 1.
8. Рябота Владислава. Право вимагати викупу акцій при злитті/приєднанні акціонерних товариств// Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №11.
9. Андрущенко І. Форми та методи державного контролю на ринку цінних паперів // Право України. – 2002. – № 2
10. Посполітак В. Правові аспекти існування «бездокументарних» цінних паперів // Підприємництво, господарство і право. – 1999. - № 4.
11. Попова А.В. Створення професійних учасників ринку цінних паперів в Україні // Вісник господарського судочинства. – 2005. - № 1.
12. Регурецька О. Визнання права власності на акцію, випущену в документарній формі, та здійснення корегуючи операцій у реєстрі власників іменних цінних паперів // Право України. – 2004. - № 9.
13. Спасибо – Фатєєва Інна. Акціонерні товариства: акції, власність, корпоративне управління. - Харків: Райдер, 2002.
14. Фасечко Л. Питання вдосконалення законодавства про акціонерні товариства // Правничий часопис Донецького університету. – 2004. -№ 2(12).
15. Щербина О.В. Правове становище акціонерів за законодавством України. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
16. Яворська О. Проблемні питання правового регулювання діяльності акціонерних товариств // Вісник Львівського університету. – Серія юридична. – 2003. –Випуск 38.
17. Рябота В.В. Права акціонерів у проекті Закону України «Про акціонерні товариства» // Вісник господарського судочинства. – 2007. - № 3.

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ДОПОВІДЕЙ

1. Банківське законодавство та тенденції його розвитку.
2. Банківська система України та шляхи її вдосконалення.
3. Правовий статус Національного банку України.
4. Правовий статус державних банків України.
5. Правовий статус кооперативних банків в Україні .
6. Інститут банківської таємниці в зарубіжних країнах.
7. Поняття та види спеціалізованих банків за законодавством України
8. Правовий режим майна комерційного банку.
9. Правове регулювання банківських об'єднань.
10. Правосуб'єктність комерційних банків.
11. Порядок розкриття банківської таємниці.
12. Правова природа банківських правочинів.
13. Роль Національного банку України у забезпеченні здійснення кредитно-грошової політики.
14. Порядок укладення та зміст договору факторингу.
15. Умови та порядок випуску цінних паперів у банківській діяльності.
16. Правове регулювання здійснення розрахунків за інкасо.
17. Договір банківського вкладу .
18. Правова природа банківської гарантії.
19. Поняття та види розрахунків у банківській діяльності .
20. Способи забезпечення кредитних зобов'язань.
21. Договір банківського рахунку.
22. Особливості обігу цінних паперів у банківській сфері.
23. Правове регулювання банківських кредитних відносин.
24. Особливості здійснення валютних операцій.
25. Платіжна система України .
26. Відповідальність за розкриття банківської таємниці .
27. Іпотечне кредитування в Україні .
28. Правове регулювання фінансового лізингу в Україні.
29. Види та групи цінних паперів у банківській діяльності.
30. Реорганізація та ліквідація банків.
31. Особливості участі банків холдингових компаніях.
32. Керівні органи Національного банку України.
33. Ліцензування банківської діяльності.
34. Порядок одержання банківської ліцензії.

35. Банківські правочини, що забезпечують платіжний обіг та заощадження грошових коштів.

ПЕРЕЛІК СТАТЕЙ, ПРОПОНОВАНИХ ДО РЕФЕРУВАННЯ

1. Марія Пожидаєва Локальні акти банків і небанківських установ: їх правова природа // Підприємництво, господарство і право.- 2009. №11.- С. 157-160.
2. Буткевич Сергій. Національний банк України як суб'єкт державного фінансового моніторингу // Юридична Україна.- 2010.-№ 3.
3. *Туницька Євгенія*. Прогнози за новацийним договором позики // Юридична Україна.- 2010.-№ 1.
4. *Петро Матвеев*. Договір валютного ф'ючерсу (цивільно-правова характеристика) // Юридична Україна.- 2008.-№12
5. Петро Матвеев. Умови договору валютного дилінгу: валютний ризик, обмінний курс, маржинальна торгівля // Юридична Україна. - 2008.-№ 11.
6. Андрій Ковальчук. Незалежність Центрального банку як проблемний фактор подолання фінансової кризи (правовий контекст) // Юридична Україна. -2009.- № 1.
7. *Петро Матвеев*. Елементи договорів валютного дилінгу на ринку Форекс: місце вчинення, об'єкт та учасники // Юридична Україна .- 2008 .- № 10.
8. *Микола Скотар*. Адміністративна відповідальність у сфері банківського кредитування // Юридична Україна. - 2007.-№ 12.
9. Олена Близнюк. Проблеми правового регулювання відносин валютного управління в Україні // Юридична Україна. – 2006.-№ 1.
10. Кирило Молодик. Юридичні аспекти класифікації гарантій // Юридична Україна. - 2006.- № 7.
11. Оксана Дмитренко. Розрахункове зобов'язання – правова форма розрахункових відносин // Юридична Україна. - 2006.-№ 9.
12. Наталя Волкова. Щодо окремих переваг факторингу над кредитуванням // Юридична Україна. - 2006.- №11.
13. Борис Денисенко. Особливості розірвання договору депозиту // Юридична Україна.- 2006.- №11.
14. Безклубий І. Операції банку та класифікація цивільних правочинів у банківській діяльності // Право України. – 2002. - № 6.
15. Оплачко Л. Кредитування як банківська операція // Право України. – 2003. - №2.
16. Половко С. Режим ліцензування валютних операцій // Право України. – 2003. - №11.
17. Масляєва К. Необхідність розроблення цілісної стратегії розвитку фінансових послуг в Україні // Право України. – 2007. - № 7.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. http://protokol.com.ua/ua/pravovi_pozitsii_vikladeni_u_postanovah_vsu/ – Правові позиції викладені у постановах Верховного Суду України за категоріями цивільних справ: сайт Протокол. Юридичний інтернет-ресурс
2. <http://zakon.rada.gov.ua> – законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> – офіційний сайт Президента України.
4. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
5. <http://www.nbu.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
6. <http://www.ndiiv.org.ua/> – офіційний сайт Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.
7. <http://www.me.gov.ua/> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України
8. <http://lib.pu.if.ua> – офіційний сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
9. <http://pidruchniki.ws/pravo/> – бібліотека українських підручників.